

SALDIRGAN REALİST PERSPEKTİFTEN ÇİN-ABD İLİŞKİLERİ: 2000'Lİ YILLARDAN GÜNÜMÜZE

Ebrar ŞEBİN^{1*}
Zafer AKBAŞ²

Öz

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasında hem demokratların hem de cumhuriyetçilerin temel mutabakata vardığı konu, Çin'in bölgesel ve küresel hegemonyaya yönelik iddialı yükselişini kontrol altına alma ihtiyacıdır. ABD, Çin'i hem uluslararası düzeni yeniden şekillendirme niyeti olan hem de bunu yapabilecek askeri, ekonomik ve teknolojik güce sahip olan tek rakip olarak görmektedir. Dolayısıyla özellikle Obama'nın başkanlığıyla birlikte ABD, Çin'in sınırlandırılması amacıyla Saldırgan Realist bir teorik mercek belirlemiştir. Özellikle Çin'in Güney Çin Denizindeki son askeri yığınağı Saldırgan Realistlerin, uzun süredir tartıştığı gibi, büyük güçlerin bölgesel ve nihai olarak küresel hegemonya için sürekli bir mücadele içerisinde olduğunu kanıtlamıştır. Çalışmada 21.yüzyıldan günümüze kadar Çin-ABD ilişkileri Saldırgan Realizm perspektifinden değerlendirilmiştir. Bu çalışma, ABD'nin dış politikasındaki öncelikli hedefinin Çin'i frenlemek olduğu varsayımından hareket etmektedir. Bu anlamda çalışmada ABD ve Çin arasındaki güvenlik rekabetinin sıcak savaşa dönüşme ihtimali, hangi parametrelerle ABD ve Çin arasındaki sıcak çatışma ihtimalinin açıklanabileceği ve ABD ve Çin arasındaki sınırlı bir savaşın nükleer bir savaşa yol açma olasılığı Saldırgan Realizm perspektifinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çin, Saldırgan Realizm, Güvenlik

JEL Kodları: F50, F51, F59

CHINA-USA RELATIONS IN AN OFFENSIVE REALIST PERSPECTIVE: FROM 2000S TO THE PRESENT

Abstract

The main consensus of both democrats and republicans in the foreign policy of the United States is the need to contain China's assertive rise to regional and global hegemony. The United States sees China as the only competitor with both the intent to reshape the international order and the military, economic and technological power to do so. Therefore, especially with the presidency of Obama, the USA has determined an offensive realist theoretical lens for the purpose of limiting China. In particular, China's recent military build-up in the South China Sea has proven that the great powers are in a constant struggle for regional and ultimately global hegemony, as Aggressive realists have long argued. In the study, China-US relations from the 21st century to the present have been evaluated from the perspective of Offensive Realism. This study is based on the assumption that the primary goal of the US foreign policy is to curb China. In this sense, the possibility of the security competition between the USA and China turning into a hot war, the parameters by which the possibility of a hot conflict between the USA and China can be explained, and the possibility of a limited war between the USA and China leading to a nuclear war are discussed from the perspective of Offensive Realism.

Keywords: USA, Chinese, Offensive Realism, Security

JEL Codes: F50, F51, F59

¹ 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Programı, Doktorant, Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, ORCID: 0000-0001-6105-7236

* **Sorumlu Yazar** (Corresponding Author): ebrar.sebin@hotmail.com

² Prof.Dr., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0002-9974-5576

Başvuru Tarihi (Received): 02.08.2023 **Kabul Tarihi** (Accepted): 26.01.2024

Giriş

Günümüzde ABD dış politikasında en önemli güvenlik sorunu olarak Çin'in bölgesel ve küresel hegemonyasını arttırması görülmektedir. Bu anlamda Çin, Biden yönetiminin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde (UGS-NSS) hem uluslararası düzeni yeniden şekillendirme niyeti olan hem de bunu yapabilecek askeri, ekonomik ve teknolojik güce sahip olan tek rakip olarak tanımlanmaktadır (Congressional Research Service, 2022: 32). Biden'ın bu kararı, Trump yönetiminin UGS'sini yansıtmaktadır (Congressional Research Service, 2022: 35). Dolayısıyla her iki başkanının da ABD ve Çin arasındaki büyük rekabetinin Saldırgan Realist bir perspektifle izahı mümkündür.

Bu makalenin amacı, John Mearshimer'in geliştirdiği Saldırgan Realist teori üzerinden 2000'li yıllardan günümüze Çin-ABD ilişkilerini analiz etmektir. Asya Bölgesi'nde meydana gelen gelişmeleri anlayabilmek için Çin'in nasıl hareket ettiğini ve edeceğini aynı zamanda ABD'nin Çin'in bu politikalarına nasıl tepki vereceğini açıklayan bir uluslararası politika teorisine ihtiyaç vardır. Bu anlamda Saldırgan Realist teori ön plana çıkmaktadır. Çünkü Çin son yıllarda Güney Çin Denizi'ne askeri yığınağını arttırmış, Tayvan'ı anakaranın bir parçası haline getirmek için agresif politikalar izlemiş, Doğu Deniz'de statükoyu değiştirme çabalarına hız vermiş ve Diaoyu Adalarını geri alma stratejisi izlemiştir. Bu anlamda Çin, Saldırgan Realist teori çerçevesinde politikalar benimseyerek Asya Bölgesi'nde hâkim olmaya yönelik politikalar geliştirmektedir. ABD ise bölgedeki müttefikleri ile ilişkilerini geliştirerek Çin'in gücünü kontrol altına almaya çalışmakta, askeri ve ekonomik hâkimiyet kazanmasını engellemekte ve bölgesel hegemonya kurmasını engellemeye yönelik politikalar izlemektedir. Dolayısıyla bu çalışmaya göre Çin ve ABD arasında ciddi bir savaş potansiyeli taşıyan yoğun bir güvenlik rekabeti yaşanmaktadır. Çin'in yükselişinin barışçıl ve sakin bir şekilde gerçekleşmesi çok olası görünmemektedir. Bu bağlamda çalışmada Saldırgan Realist teorinin ana argümanı olan “yükselen güçlerin her zaman revizyonist niyetleri vardır ve yükselen güç, güç dengesini makul bir biçimde değiştireceğini düşünürse güç kullanmaktan kaçınmayacaktır” (Mearshimer, 2001: 4) anlayışından hareketle ABD ve Çin arasındaki güvenlik rekabetinin Saldırgan Realist perspektifle izah edilebileceği savunulmaktadır. Bu kapsamda Çin'in yükselişi Batı'da, özellikle de ABD'de, kontrol altına alınması ve karşı konulması gereken bir tehdit olarak görülüp yorumlandığı için bu teori üzerinden Çin-ABD ilişkilerinin incelenmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

ABD'nin Çin'i çevrelemeye yönelik retorik taahhüdü, askeri, ekonomik, diplomatik, enerji ve teknolojik hatlarda stratejileri ve politikaları şekillendiren kapsayıcı, saldırgan ve realist olmadıkça ters etki doğurmaktadır. Çünkü ABD 1970'li yıllarda Çin ile diplomatik ilişkilerini geliştirmiş ve Çin'in zamanla demokratik bir ülke haline geleceğini düşünmüştür. Fakat ABD'nin Çin üzerinden uyguladığı bu politika gerçekleştirmemiş aksine Çin zamanla Asya'da hegemonya kurmaya çalışan ve ABD hegemonyasına meydan okumaya başlayan bir ülke konumuna gelmiştir. Dolayısıyla ABD'li karar alıcılar özellikle Obama dönemiyle birlikte Çin'in çevrelenmesi/sınırlandırılması amacıyla Saldırgan Realist teori perspektifinden politikalar izlemesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Nitekim önümüzdeki beş yıl içerisinde Tayvan için bir savaş çıkma olasılığı yüksek bir ihtimaldir ve ABD ordusunun bunun için çok daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir. Eski üst düzey yetkili Michele Flournoy ve Michael Brown, Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun (HKO) önemli yatırımları sayesinde, ABD ordusunun Pentagon tarafından yürütülen birçok savaş oyununda Çin'in Tayvan işgalini durdurmadığı uyarılarında bulunmuştur (Flournoy ve Brown, 14 Eylül 2022). Yine aynı şekilde çok sayıda akademisyen ve askeri analistler, HKO'nun, diğer potansiyel sıcak nokta olan Güney Çin Denizi'nde ABD'nin ve bölgesel müttefiklerinin askeri kuvvetlerine karşı avantajlı bir konuma yükseldiğine dair uyarılarda bulunmaktadır. Tabi ki askeri alan dışında Çin'e karşı verilen teknolojik savaşta da ABD'nin kaybetme tehlikesi olduğu görülmektedir. Fakat bu makalede ABD ve Çin ilişkileri Saldırgan Realist perspektiften incelendiği için askeri konular ön planda tutulmuştur.

Bu çalışmada araştırma metodolojisi açısından büyük ölçüde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Makalede aynı zamanda Çin ve ABD arasındaki siyasi atmosferin geleceğini anlamak için Saldırgan Realizm teorisine başvurulmuştur. Bu kapsamda Saldırgan Realizm üzerinden konuyu ele alan bu çalışma, 2000'li yıllardan itibaren Çin ve ABD arasındaki rekabet ilişkisini Tayvan, Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizi üzerinden incelemesinden oluşmaktadır. Çalışmada bu bölgelerin seçilmesinin temel nedeni ABD ve Çin arasındaki rekabetin bu bölgelerde üst düzeyde gerçekleşmesidir. Bu kapsamda çalışmanın çerçevesini, 2000 sonrası dönemde Çin'in bu bölgede hâkimiyet kurma çabaları ve bu duruma ABD'nin verdiği tepkiler oluşturmaktadır. Dolayısıyla 2000'li yıllar öncesinde bu bölgede meydana gelen gelişmeler, yeni gelişmeleri açıklamak için uygun olduğu durumlarda dikkate alınmıştır

Literatürde büyük güçlerin yükselişi ve Çin'in yükselişi üzerine çalışmalar büyük ölçüde güç geçişi teorisi, realizm (Saldırgan Realizm ve savunmacı realizm) ve liberal düşünce ekolü olarak bölünmüştür. Çin'in yükselişini incelemek için güç geçişi teorisini veya Saldırgan Realizmi kullanan bilim adamları, büyük bir çatışmanın ve hatta savaşın kaçınılmaz olduğu bir gelecek öngörmektedir. Güç geçişi teorisi, yükselen bir gücün, baskın bir güçle karşı karşıya gelmesi sonucu çatışmayı öngörmekte; bu durumda, eski gücün, statükoyu değiştirmek için gerekirse güç kullanarak sistem ve kurumun kurallarını yeniden şekillendirmeye istekli olacağını belirtmektedir (Gilpin, 1981: 56). Benzer şekilde Graham Alison, yükselen bir gücün yerleşik bir büyük güce meydan okuduğunda yaklaşan çatışmadan bahsetmekte ve buna 'Thucidydes Tuzağı' adını vermektedir. Son beş yüzyılda buna benzer 16 örnek yaşandığını ve 12'sinin savaşla sonuçlandığını belirtmektedir. Bu nedenle ABD ve Çin ilişkilerinin çatışmaya doğru gittiğini iddia etmektedir (Allison, 2018: 70). John Ikenberry, Çin'in yükselişinin mutlaka savaşla veya mevcut sistemin yıkılmasıyla sonuçlanmayacağını savunmaktadır. Ikenberry, Batı odaklı liberal dünya düzeninin belli bir çekiciliği olduğunu ve dolayısıyla bu düzene katılmanın kolay olduğunu öne sürmektedir. Buna göre yükselen Çin mevcut sisteme uyum sağlayacak ve böylece Batı düzeni varlığını sürdürecektir (Ikenberry, 1 Ocak 2008).

1. Kuramsal Çerçeve: Saldırgan Realizm

John Mearsheimer tarafından savunulan bu teoriye göre, uluslararası yapı anarşiktir. Devletlerin üstünde onları denetleyebilecek, güç kullanımını sınırlandıracak veya antlaşmalara uymaya zorlayacak üst bir otorite yoktur. Bu nedenle, devletler, kendi güvenliğini sağlamak ve diğer devletlerin kendilerine meydan okumasını engellemek için güçlerini en üst seviyeye çıkartmak zorundadırlar. Çünkü devletler anarşik uluslararası sistemde kendilerini sadece bu şekilde güvende hissedebilirler. Dolayısıyla Saldırgan Realizme göre bu durum devletleri rekabetçi politikalar izlemeye yöneltir. Bir devlet güvenliğini garanti altına almak istiyorsa, küresel ya da bölgesel güç olmak zorundadır (Mearsheimer, 2001: 120).

Mearsheimer'a (2001: 140-147) göre, devletler diğer bölgelerde tek bir hegemon gücün olmasını engellemek istemektedirler. Çünkü tek bir rakip devletin bölgede yükselmesi, güç dengesinde bozulmalara neden olacaktır. Bu durum, devletin kendi güvenliğini tehdit altına atabilecektir. Bu nedenle, devletler, iki ya da daha fazla gücün diğer bölgelerde birbirleriyle rekabet halinde olmasını isterler. Ayrıca devletlerin diğer amaçları: zenginliğini en yüksek seviyeye çıkartmak, rakipleri üzerinde nükleer üstünlük sağlamak ve güçlü bir askeri ordu elde etmektir. Fakat devletler her ne kadar nükleer silaha sahip olsalar da uluslararası sistemin anarşik yapısından dolayı güvenlik rekabeti içindedirler. Dolayısıyla büyük güçler nükleer silahlara sahip olsalar bile birbirlerine konvansiyonel güçlerle saldırabilirler. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında gerçekleşen dolaylı çatışmalar bunun en güzel örneğidir. ABD başkanları ve Sovyet liderleri, muazzam nükleer cephaneliklerine rağmen, konvansiyonel kuvvetlerine önemli kaynaklar yatırmış ve sınırlarının dışında olup bitenlere fazla dikkat etmek zorunda olmadıkları iddiasını kabul etmemişlerdir (Mearsheimer, 2001: 132).

Saldırgan Realizm, yukarıdaki satırlardan anlaşılacağı üzere rekabetçi bir teoridir. Devletlerin güvenliğini sağlamak için müttefikleriyle işbirliği yapmasından ziyade kendi gücünü arttırması gerektiğini savunur. Bu teoriye göre, işbirliği bazı durumlarda yeterince etkin olamayabilir. Bazı durumlarda müttefikler coğrafi olarak birbirinden uzaktır. Bu durum, devletlerin birbirine yardım etme imkânlarını azaltmaktadır. Düşmanın antlaşmayı çiğneme olasılığı da önemli bir engeldir. Başlangıçta devletin kendini savunma amacıyla yaptığı işbirliği bile riskli olabilir ve devleti saldırıya açık hale getirebilir, çünkü düşman antlaşmayı bozabilir. Devletlerin karşı devletin niyetini tam olarak bilmemesi de işbirliğini sınırlandıran önemli bir engeldir. Bir devlet diğer devletlerin şu an iyi niyetli olduğuna güvense bile onların geleceğe yönelik niyetleri konusunda emin olamaz. Devletler, antlaşmanın maliyetlerinin paylaşımı konusunda anlaşmazlığa düşebilir ya da müttefik devlete bir saldırı olduğunda o devletin kendini koruyabileceği veya başka müttefik devletin ona yardım edebileceği düşüncesine kapılabilirler. Kısacası devletler çoğu zaman kendi sorumluluğunu başka devletin üzerine yıkma motivasyonuna sahiptir. Bu durum işbirliğini engelleyen önemli sebeplerdendir (Collins, 2017: 19-20). Aynı zamanda işbirliğini sınırlandıran diğer önemli bir sebep, hangi devletin daha fazla karlı çıkacağı konusunda kaygılanma durumudur. Devlet işbirliğinden kazanç sağlasa dahi, karşı devletin daha fazla kazançlı çıkması durumunda işbirliğine sıcak bakmayacaktır. Çünkü işbirliğiyle güçlenen düşman devlet daha sonra bu gücünü karşı devleti zorlamak veya ona saldırmak için kullanabilir. Sonuç olarak, Saldırgan Realizme göre, bütün devletlerin en önemli amacı varlıklarını devam ettirebilmektir. Bunun için devletlerin yapması gereken şey kendi güvenliklerinin sağlamasıdır. Bu doğrultuda, Saldırgan Realizm, devletleri daha çok rekabetçi politikalara yöneltmekte olup, bu noktada güç bir amaç değil, araçtır.

Mearsheimer'ın Saldırgan Realist teorisi, Kenneth Waltz'un savunmacı realist teorisiyle benzer varsayımlarla başlamakta, ancak farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Waltz'un ulaştığı temel sonuç, güç dengesidir. Savunmacı teori, devletlerin daha güçlü devletleri dengelemek için daha zayıf devletlerle ittifak kurduğu tekrarlayan bir dengeleme modelinin meydana geldiğini öne sürmektedir. Bu dengeleme, diğer devletlerin hegemonya teklifinde bulunanlara karşı bir araya gelmesine yol açacağından devletlerin hegemonya peşinde koşmasını önlemelidir. Waltz, devletlerin temel amacının gücü değil güvenliği en üst düzeye çıkarmak olduğunu savunmaktadır. Buna göre devletler güvende olmak için yeterli güce sahip olduklarında memnun olmakta ve daha fazla güç peşinde koşmamaktadırlar (Waltz, 1989: 40).

Mearsheimer bu sonucu reddetmekte ve bunun yerine devletlerin hiçbir zaman gerçek anlamda güvende olamayacağını ve devletlerin hayatta kalmalarını ancak güç maksimizasyonu yoluyla sağlayabileceklerini savunmaktadır (Mearsheimer, 2001: 61). Savunmacı Realist teorinin aksine, bir devletin yetinebileceği hiçbir güç miktarı yoktur (Mearsheimer, 2001: 2). Mearsheimer'ın güç dengesinin kaçınılmazlığını reddetmesinin nedeni, dengelemenin içerdiği kolektif eylem sorunlarından kaynaklanmaktadır. Devletler, daha zayıf devletlerle ittifak kurarak güçlü devletlere meydan okumanın maliyetine katlanmak konusunda ihtiyatlı davrandıklarından, kendi güvenlikleri ciddi bir tehlikeye girene kadar karşı çıkmaktadırlar, diğer devletlerin tehdit edici gücü dengelemesine izin vermektedirler (Mearsheimer, 2001: 39-40). Bu saldırgan durumların Waltz'un düşündüğü kadar kolay bir şekilde sınırlandırılmayacağı anlamına gelmektedir. Dengeleme, büyük güç hırsları üzerinde güvenilmez bir kısıtlama olduğundan, Mearsheimer'ın dünyasında hegemonyaya yönelme konusunda Waltz'unkine göre daha az caydırıcı faktör vardır. Mearsheimer, bu daha düşük caydırıcı unsurlar ve diğer devletlerin oluşturduğu tehditler göz önüne alındığında, büyük bir gücün hayatta kalmasını sağlamanın en iyi yolunun hegemonya peşinde koşmak olduğunu savunmaktadır (Mearsheimer, 2001: 61). Hegemon olmak bölgesel olmaktan çok küresel düzeyde zor olsa da (Mearsheimer, 2010: 387), Mearsheimer güç maksimizasyonunun devletlerin hayatta kalmasını sağlamanın en iyi yolu olduğu konusunda ısrar etmektedir.

Literatürde Savunmacı Realizm perspektifinden Çin-ABD ilişkilerinin geleceğine dair birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda, iki güçlü ülkenin uzlaşmaz çıkarlar üzerinde çatışmasının kaçınılmaz bir son olmadığı iddia edilmektedir. ABD-Çin ilişkilerindeki saldırgan durumun, ABD ve Çin'in gereksiz şahin politikalarından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle ABD-Çin ilişkilerinde Saldırgan Realistlerden farklı bir rota çizmektedirler. Savunmacı Realistler, ABD ve Çin'in savaşı önleme, ticareti sürdürme, iklim değişikliği ve salgın hastalıklarla mücadele etme konusunda ortak çıkarları paylaştığını belirtmektedirler. Ayrıca günümüz dünyasında nükleer silahlar, hassas güdümlü füzeler ve bilgi odaklı ekonomiler milliyetçiliği, savaşı ve saldırganlığı daha az olası hale getirmiştir. Bu nedenlerden dolayı Savunmacı Realistler ABD ve Çin arasındaki rekabetin zayıflayacağını iddia etmektedirler (Beckley, Temmuz 2023). Fakat bu olumlu faktörlere rağmen, ABD-Çin rekabetinin engellenmesi yönünde bazı engeller mevcuttur ve Savunması Realistler bu engellerin nasıl aşılabileceğini henüz açıklayamamaktadırlar. ABD-Çin ilişkilerindeki ana meseleler temelde sıfır toplamıdır ve iki ülke farklı uluslararası düzen vizyonu benimsemektedir. Savunmacı Realistler diplomasinin iki ülkeyi bir araya getireceğini savunmaktadırlar. Fakat ABD-Çin ilişkilerinin tarihi bunun aksini göstermektedir. ABD, 1970'lerde Çin'i Batılı uluslararası düzenin bir ortağı haline getirme amacıyla bugün Savunmacı Realistlerin savunduğu tavizlerin çok ötesinde tavizler vermiştir. Fakat ABD, Çin'i saldırgan niyetlerinden ve Doğu Asya'daki hegemonya arayışından vazgeçirememiştir.

Çin'in yükselişine ilişkin sonuçlar Saldırgan Realizm teorisiyle analiz edilebilecektir. Mearsheimer'in Büyük Güç Politikalarının Trajedisinde (2001) Çin'in yükselişinin sonuçlarına ilişkin görüşleri mevcuttur. Buna göre Mearsheimer, Çin'in mevcut ve gelecekteki niyetlerini doğru bir şekilde tahmin etmenin bir yolu olmadığını (Mearsheimer, 2010: 382-383), Çin'in savunma ve saldırı askeri yetenekleri arasında ayırım yapmanın zor olduğunu (Mearsheimer, 2010: 383-384) ve Çin'in geçmişteki barışçıl davranışlar gelecekteki davranışların güvenilir bir göstergesi olduğunu iddia etmektedir (Mearsheimer, 2010: 384-385). Mearsheimer'a göre, aynı durum Amerika Birleşik Devletleri için de geçerlidir (Mearsheimer, 2010: 385-387). Mearsheimer, Çin'in ABD'nin arka bahçesine müdahale ederek bölgesel hegemon statüsünü tehlikeye atacağını öne sürmektedir. Sonuç olarak, her iki devlet de bu karşılıklı belirsizliğe, diğerinin niyetinin en kötü olduğunu varsayarak tepki verecektir. En kötüsünü varsayarken, her iki devlet de rasyonel davranarak güç toplamaya çalışacak ve bu da savaş potansiyeli olan bir güvenlik rekabetine yol açacaktır (Mearsheimer, 2010: 395-396). Bu nedenle Çin'in yükselişi barışçıl olmayacaktır. ABD ve bölgedeki müttefikleri Çin'i kontrol altına almaya çalışırken, Çin kaçınılmaz olarak bölgesel hegemonya girişiminde bulunacaktır (Mearsheimer, 2010: 382).

2. Çin'in Güney Çin Denizi Askeri Yığınağı

Çin, 2000'li yıllarda Güney Çin Denizi'nde (GÇD) egemenlik iddiasında bulunduğu beri, bölge hızlı bir şekilde militarize olmuştur. Bu doğrultuda Çin, yeni askeri tesislerinin modernize edilmesi ya da inşa edilmesinden oluşan çok yönlü bir deniz kontrol stratejisi uygulamaya başlamıştır. Çin'in bu revizyonist politikalarına karşılık başta Vietnam olmak üzere Endonezya, Malezya ve Filipinler³, GÇD'deki statükoyu korumak için donanma ve sahil güvenlik kapasitelerini arttırmaya çalışmışlardır. Tabii ki, bu ülkelerin donanmalarını iyileştirme çabaları Çin'in askeri kapasite artışına kıyasla oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Bununla birlikte ASEAN ülkelerinden Vietnam'ı ayrı tutmak gerekmektedir. Vietnam ile birlikte başta ABD ve müttefikleri⁴, Çin'in genişlemesine rakip olacak kalıcı askeri yapılar kurmadan GÇD'deki askeri varlıklarını arttırmaktadırlar.

2000'li yıllardan bu yana Çin, ABD ile ciddi bir karşı karşıya gelmeyi tetiklemeden veya bölgesel bir tepkiye neden olmadan, bu bölgedeki iddialarını kontrol ettiği adaları militarize etmek, toprağı

³ Güneydoğu Asya Ulusları (ASEAN)

⁴ Avustralya, Fransa, Hindistan, Japonya, İngiltere

geri almak ve yasal argümanlar ve diplomatik nüfuz kullanmak gibi çeşitli taktiklerle ilerletmiştir. Son olarak Çin, Güney Çin Denizi'ndeki iddialarını kuvvetlendirmek için Paracel ve Spratly Adalarını yöneten iki yeni belediye bölgesinin kurulduğunu ilan etmiştir. Bu kapsamda Çin'in orta-uzun vadede daha agresif politikalar kullanacağı düşünülmektedir (Contingency Planning Memorandum, 21 Mayıs 2020).

Çin, ABD ve müttefiklerini caydırmak için Paracel ve Spratly Adalarının yanı sıra tartışmalı bölgede tatbikatlar ve egemenlik devriyeleri yürütmektedir. Şuana kadar Çin, Halk Kurtuluş Ordusu Donanması'nı (PLAN) veya Halk Kurtuluş Ordusu Hava Kuvvetleri'ni (PLAAF) harekât üslerine kalıcı olarak konuşlandırmamıştır. Ancak Çin'in GÇD'ni militarize etmesindeki ilerlemeler göz önüne alındığında, bunu yapmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir ve bu durum üst düzey ABD askeri liderleri arasında endişelere yol açmaktadır. Yine Çin, 2013 ile 2017 yılları arasında GÇD'inde büyük tarama operasyonları gerçekleştirmiştir. Pekin, liman tesislerini derinleştirerek artık bu yeni üslere ikmal ve bakım ile istihbarat, gözetleme ve keşif (ISR) görevlerinden sorumlu olanlar gibi daha derin taslak gemileri yanaştırabilmektedir (Grossman, 2020: 3). Çin tarafından kontrol edilen ve ada zincirinde Vietnam ile tartışmalı olan 20 bölgenin en büyüğü olan Paracel Adaları'ndaki Woody Adası'nda, Pekin onlarca yıllık bir havaalanından yararlanmaktadır. 2014 yılında Çin askeri uçak karşılamak için burada pist genişletme çalışmalarını tamamlamıştır. Yine Pekin 2016'da Woody Island'a HQ-9 füze savunma bataryaları konuşlandırmıştır. GÇD genelindeki bu konuşlandırmalar ve yükseltmeler, bölgesel düşmanlara karşı PLA güç projeksiyonunu önemli ölçüde geliştirmiştir. Dolayısıyla Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki mevcut güç dengesini değiştirmeye yönelik bu revizyonist politikaları ABD'nin güvenliğini büyük ölçüde sarsmıştır (Asia Maritime Transparency Initiative, 1 Aralık 2016). Örneğin, Nisan 2018'de, Hint-Pasifik Komutanlığı Komutanı (INDOPACOM) Amiral Philip Davidson, Kongre ifadesinde "Çin (HKO güçleri tarafından) işgal edildiğinde, Çin'in etkisini binlerce mil güneye doğru genişletebileceğini" belirtmiştir. Amiral Davis ayrıca HKO'nun bu üsleri ABD'nin bölgedeki varlığına meydan okumak için kullanabileceğini ve adalara konuşlandırılan herhangi bir kuvvetin diğer GÇD iddia sahiplerinin askeri kuvvetlerini kolayca yenebileceğini belirtmiştir (Senate Armed Services Committee, 17 Nisan 2018). Netice itibarıyla Pekin'in artık ABD ile savaş dışındaki tüm senaryolarda GÇD'ni kontrol etme gücüne sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Çin'in ilk uçak gemisi olan Liaoning, son yıllarda medyanın yoğun inceleme konusu olmuştur. Bir kayakla atlama pisti konfigürasyonuna sahip, konvansiyonel güçle çalışan Liaoning, 2012'de faaliyete geçtiğinden beri GÇD'ne çok sayıda konuşlandırma gerçekleştirmiştir. Pekin, Ocak 2017'de Liaoning'in güvertesinden J-15 Flying Shark savaş uçaklarını fırlattığını iddia etmiştir. Ayrıca Çin, 2019'da filoya katılabileceği ikinci gemisi için deniz denemeleri yürüttüğünü ve kısa bir süre içerisinde tamamlanacak üçüncü bir uçak gemisi inşa ettiğini bildirmiştir (LaGrone, 25 Şubat 2019).

Çin GÇD'inde giderek artan dozda saldırgan politikalar yürütmüş, bu bölgede yapay adalar inşa etmiştir. ABD, Çin'in bu politikaları karşısında müttefikleriyle birlikte bütüncül stratejiler geliştirememiştir. Bu nedenle ABD, Obama başkanlığıyla birlikte Çin'e karşı bu politika açığını kapatmak isteyerek daha aktif politikalar uygulamaya başlamıştır. Denge politikası olarak adlandırılan bu stratejinin temelinde, askeri başta olmak üzere politik ve ekonomik faktörler vardır. Bu kapsamda ABD, müttefikleriyle antlaşmalar yaparak bölgede askeri varlığını arttırmıştır. Bu ABD stratejisinin askeri ve politik boyutunu oluşturmaktadır. Ekonomik boyutunda ise, Trans Pasifik Ortaklığı (Trans-Pacific Partnership) vardır. ABD'nin bu politikaları Çin tarafından çevreleme olarak adlandırılmaktadır. ABD'nin 27 Ekim 2015'te Spratly (Nansha) adaları yakınında savaş gemisini (USS Lassen) devriye gezdirmesi ve ÇHC'nin GÇD'inde askeri güç gösterisinde bulunması gerginliğin çok daha fazla artmasına neden olmuştur (Kasım, 2020: 3).

Son yıllarda Çin'in Güney Çin Denizindeki sahil güvenlik varlığının her zamankinden daha güçlü olduğu gözlemlenmektedir. AIS 2022 verilerine göre, Çin Sahil Güvenliği (ÇSG-ÇCG) Güney Çin Denizi'ndeki önemli noktalarda nerdeyse her gün devriye gezdirmektedir. AMTI, 2022 yılına ait AIS verilerini Çin devriyelerinin en sık kullandığı Second Thomas Shoal, Luconia Shoals, Scarborough Shoal, Vanguard Bank ve Thitu Adalarını analiz etmiştir. 2020 verileriyle karşılaştırılınca, bir ÇSG gemisinin devriye gezdiği gün sayısının genel olarak arttığı gözlemlenmektedir. Örneğin ÇSG'nin, Vietnam'ın önemli bir petrol ve gaz geliştirme sahası olan Vanguard Bank'ta devriye gezdirdiği gün sayısı, 2020'de 142 günden 2022'de 310 güne çıkartılarak iki katı artmıştır. Yine ÇSG; Filipinler'in BRP Sierra Madre'de tehlikeli bir garnizon bulunduğu Second Thomas Shoal'da devriye sayısını 232 günden 279 güne çıkarmış, Malezya'nın önemli petrol ve gaz operasyonlarının yakınındaki Luconia Shoals'ta 279'dan 316'ya ve Filipinler tarafından yönetilen Scarborough Shoal'da 287'den 344'e çıkarmıştır. Scarborough ve Shoal'da, aynı anda birden fazla ÇSG gemisi mevcuttur (Asia Maritime Transparency Initiative, 30 Ocak 2023).

Şekil 1: Çin Sahil Güvenliğinin Devriye Gezdiği Günler

Kaynak: (AMTI, 30 Ocak 2023)

Netice itibariyle Çin'in GÇD'indeki konumunu zaman içinde güçlendirmeye yönelik yaklaşımı şu şekilde ifade edilebilir:

1. Çin, GÇD ve ECS'deki deniz toprak iddialarını ve GÇD'indeki konumunu güçlendirmeyi önemli ulusal hedefler olarak belirlemiştir.
2. Bu hedeflere ulaşmak için Çin, diplomatik, enformasyonel, ekonomik, askeri, paramiliter/kanun yaptırımı ve sivil unsurları içeren entegre, çok boyutlu bir strateji kullanmaktadır.
3. Çin, bu stratejiyi uygularken ısrarcı, sabırlı, taktiksel olarak esnek, önemli kaynakları bu strateji için kullanabilecek gözükmektedir. Ayrıca Çin'in, diğer ülkelerin dayatmaya çalışabilecekleri itibar kaybını ve diğer maliyetlerin en azından bir kısmını karşılayabileceği düşünülmektedir (Congressional Research Services, 26 Haziran 2022).

Güney Çin Denizi'nde Çin ile ABD arasında askeri rekabet ve sürtüşmelerin çok yoğun boyutta olduğu bir gerçektir. Çin, ABD müttefiklerini ve ortaklarını zorlamak, tartışmalı bölgeleri militarize etmek ve bölgesel hegemonya aramakla suçlanmaktadır. ABD'nin ise Güney Çin Denizi

kartını oynadığı ve Çin'in bir deniz gücü olarak yükselişini kontrol altına almayı hedeflediği düşünülmektedir. İki ülke arasındaki genel olarak yoğunlaştırılmış stratejik rekabet bağlamında, Güney Çin Denizi'nin bir istisna olma olasılığı oldukça düşük düzeyde görülmektedir. Fakat burada rekabetin boyutu önem taşımaktadır. Bu bağlamda ABD ve Çin arasındaki bu yoğun güvenlik rekabeti askeri bir çatışmaya dönüşebilir mi sorusu gündeme gelmektedir. Her iki taraf da Güney Çin Denizi'ndeki askeri varlığını sürdürmek ve genişletmek için önemli nedenlere sahiptir. Çin, Güney Çin Denizi'nin en büyük kıyı devletidir ve bölgesel egemenlik, yargı suları ve deniz iletişim yolları gibi önemli çıkarları söz konusudur. Çin'in askeri modernizasyonu ile birlikte bölgede giderek daha fazla askeri platformun aktif olması doğaldır. ABD ise, deniz hâkimiyetine, seyrüsefer özgürlüğüne ve bölge devletlerine yönelik güvenlik taahhütlerine büyük önem vermektedir. Bu nedenle ABD, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından GÇD'inde birçok askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan uzun bir süre sonra Çin'in zayıf deniz ve hava kuvvetleri nedeniyle Çin ve Amerikan askeri kuvvetlerinin denizde karşılaşma ihtimali zayıftı. Fakat son on yılda Çin'in kapasitesinin hızla artması, donanmasını ve hava kuvvetlerini geliştirmesi sonucunda ABD, Çin'in yükselen gücünden giderek daha fazla endişe duymaya başlamış ve bu ihtimal artmıştır (Bo, 12 Haziran 2020).

Mearsheimer'in da aralarında bulunduğu Saldırgan Realistler, Çin'in GÇD'indeki iddialı politikalarının, Çin'in Asya'da bölgesel hegemonya kurma arayışında olan revizyonist bir güç olduğunun ana göstergesi olduğunu ileri sürmektedirler. Bu bağlamda GÇD, Çin'in bölgesel hegemonya kurmasında hayati bir rol oynamaktadır. Çin'in bölgesel hegemonya kurması büyük ölçüde ekonomik gücüne bağlıdır. Bu doğrultuda GÇD, devasa petrol ve doğal kaynak rezervlerine sahip olması nedeniyle Çin için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, petrol sevkiyatları da dahil olmak üzere Çin'in ticaretinin büyük bir kısmı GÇD'inden geçmektedir ve bu bölge Çin'in bölgesel gücünde önemli bir rol oynamaktadır (Fravel, 2011: 296). Öte yandan, Çin'in GÇD'indeki güçlü konumu, Çin'in Asya denizlerindeki deniz manevrasının genişlemesini güvence altına almaktadır. Bu genişleme, Çin'in Asya ekonomisine ve Asya'daki ticaret yollarına hâkim olmasının yanı sıra egemenliğini de çözmesine olanak tanıyacaktır. Böylelikle Çin, Güney ve Doğu Çin Denizleri dâhil olmak üzere anlaşmazlıkları kendi şartlarına göre çözecektir. En önemlisi, Çin'in küresel hegemonya elde etmek için nüfuzunu Asya'nın ötesine genişletmesine olanak tanıyacaktır (Kuntic, 2015: 250-251). Bu nedenlerden dolayı GÇD, Çin'in tam bölgesel hegemonyaya ulaşması açısından hayati önem taşımaktadır. Bu gerçek, Çin'in 2000'li yıllardan bu yana GÇD'indeki saldırı stratejisinde açıkça görülmektedir.

Saldırgan Realizm teorisi, uluslararası sistemdeki büyük güçler arasındaki rekabete odaklanmaktadır. Bu rekabet esas olarak büyük güçlerin hayatta kalmalarını güvence altına almanın ideal yöntemi olarak hegemonya amacına yöneliktir. Saldırgan Realizm aynı zamanda uluslararası sistemdeki güç dengesindeki değişimin egemen güç ile revizyonist güç arasında kesinlikle bir çatışma yarattığını da savunmaktadır (Mearsheimer, 2001: 65). Öte yandan Saldırgan Realistler, Çin'in Asya'da bölgesel hegemonya kurmaya çalışan revizyonist bir güç olduğunu öngörmektedirler. ABD'nin yeniden dengeleme stratejisinin Asya ile Çin'in GÇD'indeki stratejisi arasındaki bağlantı noktası, Saldırgan Realizmin varsayımlarını ve tahminlerini büyük ölçüde doğrulamaktadır. Aslında 2000'li yıllardan bu yana güç dengelerinde yaşanan değişim, ABD ve Çin arasındaki rekabette yeni bir aşamaya geldiğini ortaya koymuştur. Özellikle GÇD'indeki gelişmeler, Çin'in küresel bir hegemonya olarak hayatta kalmasını güvence altına almak için Asya'da bölgesel bir hegemonya kurmayı amaçlayan revizyonist bir güç olduğunu doğrulamıştır. Tam tersine, ABD'nin yeniden dengeleme stratejisi, güç dengelerindeki değişim nedeniyle revizyonist bir güç olarak ortaya çıkan Çin'e yönelik bir çevreleme stratejisi olduğunu da büyük ölçüde açıklığa kavuşturmuştur. Yeniden dengelemenin unsurları, özellikle de askeri/güvenlik unsuru büyük ölçüde Çin'in GÇD'indeki saldırı stratejisini bozmaya odaklıdır (Alenezi, 2020: 50). Bu bağlamda GÇD'nin küresel hegemonya için ABD-Çin rekabetinin

çekirdeği haline geldiği düşünülmektedir. Çin'in son dönemde GÇD'indeki şiddet içeren ve yayılcı politikası bu görüşü desteklemektedir. Dolayısıyla ABD ile Çin arasında GÇD üzerinden doğrudan askeri çatışmaya dönüşebilecek şiddetli güvenlik rekabeti gelecekte muhtemel görünmektedir. Saldırgan Realizm, büyük güçlerin saldırı stratejileri geliştirirken rasyonel aktörler olduğunu savunmaktadır. Bu varsayım, GÇD'inde ABD ile Çin arasındaki rekabetin neden kendi içinde askeri bir çatışmaya dönüşmediğini açıklamaktadır. Çünkü ABD, yeniden dengeleme kapsamında Asya'daki güç dengesini kısmen kendi lehine ayarlamayı başarmıştır. Ancak yeniden dengeleme, Çin'in Asya'daki yükselişini ve Çin'in GÇD'indeki saldırı stratejisini tamamen kontrol altına alamamıştır. Obama yönetimine göre Trump ve Biden döneminde GÇD'indeki ABD-Çin gerilimi daha yüksek seyretmiştir. Nitekim Trump yönetimi 2017 yılında yayınladığı ABD Ulusal Güvenlik Stratejik Belgesinde Çin'i revizyonist bir güç olarak göstermiş ve ABD'nin değerlerine zıt bir dünya inşa etmekle suçlamıştır. Bununla birlikte Trump, Çin'i ABD'yi Asya Pasifik bölgesinden çıkarmakla itham etmiştir (Korkmaz, 14 Mayıs 2020). Bu gerçekler, GÇD'nin ABD ile Çin arasındaki güç dengesinin belirlenmesinde hayati önem taşıdığını göstermektedir. Ayrıca ABD ile Çin'in Asya'daki güç dengesi açısından GÇD üzerinden askeri bir çatışma ihtimali de muhtemeldir.

3.Çin'in Tayvan'ı Anakaraya Katma Projesi

Tayvan, 1949 yılından bu yana anakara Çin'den bağımsız, resmi olarak Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) tarafından yönetilmektedir. Çin, Tayvan'ın ayrılıkçı bir eyalet olduğunu iddia etmektedir. Tayvan'ı anakara ile birleştirilmesi Çin'in en önemli hedefleri arasındadır. Demokratik olarak seçilmiş kendi hükümetine sahip olan Tayvan'da, adanın statüsü ve anakara ile ilişkileri hakkında farklı görüşler hâkimdir.

2020 yılında Çin-Tayvan gerilimi, Çin'in Tayvan'a yönelik siyasi ve askeri baskısını yoğunlaştırması sonucunda oldukça yükselmiştir. Çin'in tüm müdahalelerine rağmen, Ocak 2020'de Tayvan'da gerçekleşen seçimlerde, Başkan Tsai Ing-wen ikinci dönem için yeniden seçilmiştir. Tsai göreve başlama konuşmasında Çin'in, Tayvan'ın demokrasisine saygı duyması gerektiğini belirtmiştir. Nitekim Tsai, Ma Ying-jeou'nun boğazlar arası bağların artmasına izin vermek için imzaladığı antlaşmayı kabul etmemiştir. Bu sırada Çin, adanın yakınlarında giderek daha agresif politikalar yürütmüştür. Bazı analistler, Çin'in Tayvan'a yönelik bu politikasının ABD ve Çin arasında bir savaş çıkarma ihtimalini tetiklediğini belirtmektedirler. Nitekim ABD Meclis Başkanı Nancy Pelosi'nin 2022'de adaya yaptığı gezi sonucunda, Çin ve ABD arasındaki gerilimin yükseldiği görülmüştür (Maizland, 3 Ağustos 2022).

Çin, Tsai yönetimine baskı yapmak, Washington-Taipeities ilişkilerini ısıtmaktan duyduğu hoşnutsuzluğun sinyalini vermek, Tayvan'ı ÇHC ile zorla birleştirme politikalarını uygulamak için sıklıkla Tayvan yakınlarında askeri operasyonlar ve askeri eğitim gerçekleştirmektedir. 2020 yılı boyunca Çin ordusu, Tayvan'ın Hava Savunma Tanımlama Bölgesi'ne tekrarlanan uçuşları ve ada ele geçirme operasyonları gibi muharebe tatbikatlarını yürütmek için Tayvan Boğazı ve çevresindeki provokatif eylemlerini arttırmıştır (Annual Report to Congress, 2021).

Ağustos ve Eylül 2020'de Doğu Bölgesi Komutanlığı, Tayvan yakınlarında büyük ölçekli deniz ve hava manevraları, amfibi operasyonlar ve Orta Cephe hattını geçen çok sayıda PLA uçağı örneğini içeren bir dizi askeri tatbikat gerçekleştirmiştir. Bir Doğu Bölgesi Komutanlığı sözcüsü, bu tatbikatların çok hizmetli müşterek harekât yeteneklerini daha fazla test edip geliştirmenin yanı sıra "Tayvan bağımsızlık" güçlerini ve yabancı aktörleri Tayvan Boğazı bölgesinin barış ve istikrarını tehdit etmekten caydırmayı amaçladığını belirtmiştir (Annual Report to Congress, 2021).

Çin, 2022 yılında Tayvan konusundaki tutumlarını yinelemek için yeni bir Beyaz Kitap yayınlamıştır. Bu kitap hem Tayvan hakkında ilk beyaz kitap olması hem de 1993 ve 2000 yıllarında Pekin'de yayınlanan önceki iki beyaz kitabın stratejilerden ayrılması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Çin bu belgede, Tayvan ile birleşmeyi vazgeçilmez bir amaç olarak

tanımlamış ve “bu sorunun nesilden nesile geçmesine izin vermemeliyiz” ifadesiyle Tayvan krizinin çözülmesinin aciliyetini vurgulamıştır. Belgede, barışçıl yeniden birleşme ilk seçenек olarak görülürken, güç kullanmaktan vazgeçilmeyeceği ve gerekli tüm önlemleri alma seçeneğinin saklı tutulduğu belirtilmiştir. Bu belgenin diğer önemli bir özelliği ise, daha önce özel statüyü ima etmek için kullanılan “Bir Ülke, İki Sistem” formülüdür. Belgede açıkça “iki sistemin tek ülkeye tabi olduğunu ve tek ülkeden türediğini” iddia edilmiştir (Hitkari, 16 Ağustos 2022).

ABD ise, Tayvan’ı desteklemek ve Çin ile bir savaşı önlemek arasında hassas bir denge kurmaya çalışarak stratejik belirsizlik politikası yürütmüştür. 1969 yılı itibarıyla Çin-Tayvan-ABD ilişkilerinde bir takım değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde SSCB ve Çin arasında yaşanan gerginlikler nedeniyle ABD ve Çin ilişkilerinde yakınlaşma gerçekleşmiştir. ABD ve Çin arasında gerçekleşen bu yakınlaşma sonucunda 1971 yılında BM Genel Kurulu’nun 2758 sayılı kararıyla Çin Halk Cumhuriyeti, Çin toplumunun meşru yasal temsilcisi olarak tanınmıştır. Böylelikle BM Güvenlik Konseyinde Çin temsil edilmeye başlanmıştır. 1972 yılında Çin-ABD ilişkilerinde yeni gelişmeler yaşanmış ve ABD başkanı Nixon, Çin’i ziyaret eden ilk ABD başkanı olmuştur. Bu ziyaret ABD-Çin-Tayvan ilişkileri açısından önem teşkil etmektedir. Çünkü Nixon bu ziyarette Şanghay Bildirisiyle birlikte “Tek Çin” ilkesini ve Tayvan’ın Çin’e bağımlı bir eyalet olduğunu kabul etmiştir. Fakat bu bildirinin orijinalinde ABD tarafından bir kelime oyunu yapılarak “recognize”⁵ yerine “acknowledge”⁶ kullanılmıştır. Böylelikle ABD bir diplomasi oyunuyla sadece mevcut durumu onayladığını belirterek bu bölgede askeri operasyonlar yapmaya devam etmiştir (Doğan, 2023: 102-103).

1979 yılında Tayvan İlişiler Yasasını kabul eden ABD Kongresi, Tayvan ile ilişkilerini adada kurulan Amerikan Enstitüsü aracılığıyla resmi olmayan bir şekilde devam ettirmiştir. Bu yasada Batı Pasifik bölgesinde istikrarın ve güvenliğin sağlanması açısından iki ülke arasındaki ilişkilerin önemi, Tayvan’a yönelik askeri güç kullanımının, boykotun veya ambargonun bu bölgedeki istikrarı ve barışı bozacağı için ABD’nin ulusal çıkarları içerisinde değerlendirileceği vurgulanmıştır. O dönemki koşullara göre Tayvan’a yönelik askeri güç kullanılmasının karşısında ABD’nin Çin ile diplomatik ilişkilerini sona erdireceği düşünülmesine rağmen ABD’den verilecek cevabın ne olacağı belirtilmemiştir (Sökmen, 2019: 11-12). Böylelikle ABD, Çin’i Sovyetlere karşı bölgede dengeleme unsuru olarak kullanmaya devam ederek Tayvan konusunda stratejik belirsizlik politikasını sürdürmüştür.

2000’li yılların başında Çin, ekonomisindeki yükselişini askeri gücüyle pekiştirmeye başlayınca ABD açısından büyük bir tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde ABD Başkanı George Bush, Çin’in Asya’daki artan etkisine karşı koymak için Japonya ve Hindistan ile daha işbirlikçi bir askeri düzenlemeyi öngörürken Tayvan’a daha fazla silah satışı yapılmasını savunmuştur. Bu kapsamda Başkan Bush, Amerika’nın Tayvan’a verdiği desteği de artırmıştır. ABD bu dönemde Tayvan’ın savunmasıyla ilgili olarak “stratejik belirsizlik” politikasını devam ettirmiştir. Bu kapsamda ABD bölgedeki askeri hazırlığını sürdürürken Tayvan’ın Çin tarafından saldırıya uğraması halinde Tayvan’ı savunmaya yardım edeceğini belirtmemiştir. Bununla birlikte ABD’li muhafazakârlar Çin’i “tehlikeli ve çatışmacı bir düşman” olarak görmeye başlamışlardır (Chai, 2010: 141-144).

Barack Obama döneminde ABD, “Tek Çin” politikasına bağlı kalmıştır. Öte yandan, Obama Yönetimi, Tayvan’a silah satışına, Tayvan ile ticari ve ekonomik işbirliğini geliştirmeye ve Tayvan’ın uluslararası ilişkilere katılımını genişletilmesi de dâhil olmak üzere ABD-Tayvan ilişkilerini geliştirmeye devam etmiştir. Obama Yönetimi sırasında Tayvan’a üç büyük silah satışı gerçekleştirmiştir. 2010 yılında ABD Savunma Bakanlığı, Kongre’yi Tayvan’a 6,4 milyar ABD Doları değerinde silah satışı hakkında bilgilendirmiştir. 21 Eylül 2011’de Obama Yönetimi,

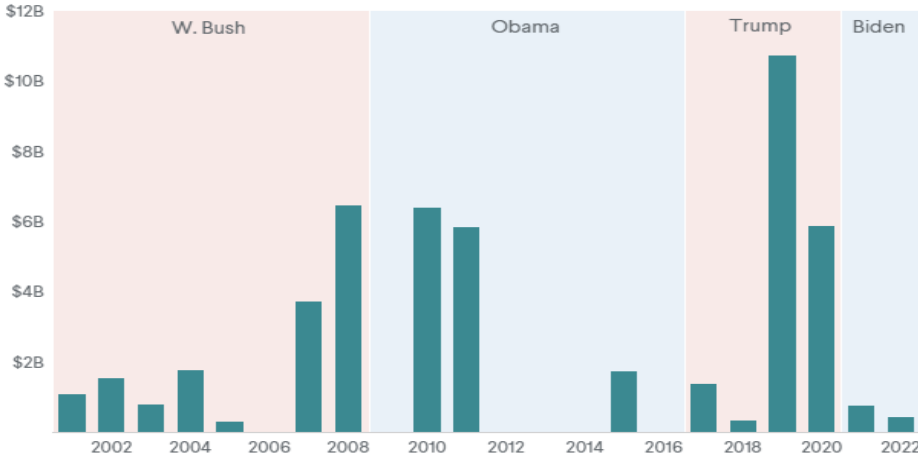
⁵ Tam Tanıma

⁶ Kabullenme

mevcut silahların yükseltilmesi de dâhil olmak üzere Tayvan'a silah satışına ilişkin yeni kararını Kongre'ye bildirmiştir. Tayvan'daki F-16B/A savaş uçakları ve pilot eğitim programının 5 yıl daha uzatılması ve bunun yanı sıra bazı uçak parçalarının sağlanması toplamda 5,85 milyar ABD doları tutarındadır. 16 Aralık 2015'te Obama Yönetimi, Tayvan'a iki Perry sınıfı fırkateyn, Javelin tanksavar füzeleri, amfibi taarruz araçları ve Stinger füzeleri dâhil olmak üzere 1,83 milyar ABD Doları değerinde silah satışını ilan etmiştir. Ayrıca ABD, Tayvan'a silah satışına ek olarak, organizasyon reformları, Tayvan askeri tatbikatlarına rehberlik sağlama, personel eğitimi, askeri istihbarat alışverişi ve paylaşımı vb. dâhil olmak üzere diğer alanlarda da Tayvan ile askeri bağlarını güçlendirmiştir. Tayvan ise, bu dönemde ABD askeri tatbikatlarına katılarak ABD ile ilişkilerini geliştirme fırsatını değerlendirmiştir. Tayvan AVU operasyonlarını savaş alanı koşullarında gözlemlemeleri için ordu subaylarını ve Tayvan Ordusu Tıbbi Bürosu, ABD Ordusu kurtarma mekanizmasını incelemek için ekipler göndermiş; ABD birliklerinin biyolojik ve nükleer tehditlere karşı önleyici faaliyetlerini gözlemlemiş; aktif ve emekli üst düzey subaylar, endüstri ve denizaltı üreticilerinin temsilcileriyle birlikte denizaltı ittifakı sempozyumu düzenlemiş; Perry sınıfı fırkateynlerin hizmetine yönelik eğitimi kabul etmiş; F-16 savaş uçaklarının performansının artırılması ve Patriot-3 füzelerinin satın alınması için ABD ile koordinasyon kurmuş; sürekli kariyer eğitimi için F-16 savaş pilotlarını ABD'ye göndermiştir (Wenzhao, 31 Ağustos 2017).

Donald Trump yönetimindeki ABD, Çin'in itirazlarına rağmen Tayvan ile ilişkilerini derinleştirmiştir. 2016 yılında Amerikan Senatosu tarafından Tayvan'a silah satışının devam edeceği, bu satışlarda Çin'in onayının aranmayacağı, Çin ve Tayvan arasında barış için zorlama yapılmayacağı kararları kabul edilmiştir. Bu karar hem Tayvan'ın ulusal güvenliği açısından güvence sağlamış hem de Çin'in olası askeri müdahalesi karşısında caydırıcılık oluşturmuştur (Dündar, 2019: 111-112). Bu kapsamda ABD, Tayvan ordusuna 18 milyar dolardan fazla değerinde silah satmıştır. Biden'da Trump yönetimi ile benzer politikalar yürüterek Tayvan'a yüklü miktarda silah satışına devam etmiş, Çin'in Tayvan'a saldırması durumunda ABD'nin savunmaya geçeceğini belirtmiş ve ABD yetkilerinin Tayvanlı yetkililerle daha özgürce görüşmesine izin verme kararını onaylamıştır. Dolayısıyla Başkan Joe Biden, Çin'in Tayvan'a saldırması durumunda ABD'nin savunmaya geçeceğini belirterek mevcut stratejik belirsizlik politikasını reddetmiştir. CRF'den Richard Haasve, David Sacks gibi bazı uzmanlar ve birkaç Kongre üyesi, Çin'in saldırganlığı karşısında net bir politika uygulanması gerektiğini savunarak Biden'in açıklamalarını memnuniyetle karşıladıklarını belirtmiştir. ABD, bölgedeki askeri varlığını göstermek için Tayvan Boğazından düzenli olarak gemilerle geçmekte ve Tayvan'ı savunma harcamalarını arttırmak için teşvik etmektedir (Maizland, 3 Ağustos 2022). Ayrıca Tayvan, ABD-Tayvan ilişkilerini geliştirmek, adanın savunmasını güçlendirmek ve ülkenin uluslararası örgütlere katılımını teşvik etmek için yasa çıkarılması yönünde Kongre'de iki partinin desteğini almıştır. En son önerilen mevzuat olan 2022 Tayvan Politika Yasasında, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) önemli bir müttefik olarak belirtilmiştir (The Taiwan Policy Act of 2022). Ağustos 2022'de Meclis Sözcüsü Nancy Pelosi, Taipei'i ziyarete gitmiş ve Tsai ile bir araya gelmiştir. Çin bu ziyareti şiddetli bir biçimde kınamış ve Tayvan'ın bu politikalarına karşılık olarak adayı etkili bir şekilde çevreleyen askeri tatbikatlar planlamıştır. Pelosi'nin ziyaretinin ardından Tayvan devlet başkanı Tsai Ing-wen, başkan yardımcısı, savunma bakanı, istihbarat şefi ve diğer üst düzey yetkililerle görüşen ABD'li meclis üyesi Mike Gallagher, Tayvan'da silah stokunun artırılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Gallagher, "Tayvan'ı bir savaştan kaçınmak için tepeden tırnağa silahlandırmalıyız" ifadesinde bulunmuştur (Nakashima, 22 Şubat 2023).

Şekil 2: Son Yönetimler Tarafından Tayvan'a Yapılan ABD Silah Satışları

Kaynak: (Congressional Research Service; Defense Security Cooperation Agency)

4 Mart 2023 tarihinde Tayvan Milli Savunma Bakanı yaptığı açıklamada, 13 PLA uçağının ve 3 PLAN gemisinin (UTC+ 8) tespit edildiğini, ROC Silahlı Kuvvetlerinin durumu yakından takip ettiğini ve bu faaliyetlere yanıt vermek için CAP uçaklarını, donanma gemilerini ve karaya konuşlu füze sistemlerini görevlendirdiğini bildirmiştir (Ministry of National Defense, ROC, 4 Mart 2023). Dolayısıyla Çin, bölgede çeşitli deniz ve hava unsurlarını kullanarak Tayvan'ın ADIZ'ını ve orta hattı geçmiş ve Tayvan'daki askeri karar alıcıları teyakkuza geçirmiştir.

ABD'li analistler arasında, Çin'in giderek artan askeri gücünün ve revizyonist politikalarının ABD ve Çin arasındaki bir çatışmayı ateşleyebileceği görüşü hâkimdir. Çünkü Çin, Tayvan'ın ana karaya bağlanması konusunda güç kullanılmasını öngörmektedir. Buna karşılık Çin'in Tayvan'a saldırması durumunda ABD, Tayvan'ı savunmayı reddetmemektedir. ABD Savunma Bakanlığının 2021 yılında yayınladığı Çin'in Askeri ve Güvenlik Gelişmeleri adlı raporda, PLA'nın muhtemelen Tayvan'ı Çin anakarası ile zorla birleştirmek için yoğun çalışma içerisinde olduğu ve aynı zamanda ABD gibi üçüncü taraf müdahalesini caydırmaya, geciktirmeye ya da durdurmaya hazırladığı belirtilmektedir (Annual Report To Congress, 2021). Nitekim birçok ABD'li akademisyen, Çin'in önümüzdeki on yıl içerisinde Tayvan'ı işgal edebileceği yönünde uyarılarda bulunmaktadır. Washington Merkez İstihbarat Teşkilatı Direktörü William Burn, Rusya'nın Ukrayna işgalinin, Çin'in on yıl içerisinde Tayvan'ı işgal edebileceğine dair şüpheleri körüklediğini belirtmiştir (Volz, 26 Şubat 2023).

ABD Senatosu'nun 2021 yılında yayınladığı raporda, Çin'in, 2049 yılına kadar ABD'nin küresel nüfuz ve gücüne denk veya onu geçmeyi, Hint-Pasifik bölgesindeki ABD ittifaklarını ve güvenlik ortaklıklarını yerinden etmeyi ve uluslararası düzeni Çin daha avantajlı olacak şekilde revize etmeyi hedeflediği belirtilmiştir. Dolayısıyla özellikle Hint-Pasifik'te tehlikeli bir döneme girildiğini ve Tayvan'ın savaş için en tehlikeli parlama noktası olabileceği iddia edilmektedir. Bu raporda yetkililer, ulusumuzun yanı sıra ortaklarımız ve müttefiklerimizin güvenliği için bu yarışmayı kazanmalıyız diyerek ABD için bu sorununun çok önemli olduğunun altını çizmişlerdir (Committee On Armed Services United States Senate, 9 Mart 2021).

ABD için Tayvan iki nedenden dolayı çok önemlidir. Birincisi, Tayvan, Japonya, Güney Kore ve Filipinlerin korunması için hayatı önem taşımaktadır. Eğer Çin Tayvan'ı işgal ederse, bu ülkeler için çok daha büyük bir güvenlik tehdidi oluşturacak ve Pasifik'in derinliklerine güç aktarabilecektir. Çin'in Tayvan'ı ele geçirmesi halinde Pekin, herhangi bir ticaret akışını dikta etme konusunda çok daha önemli bir konumda olacaktır. Bu Çin'in Solomon Adalarındaki faaliyetlerinden ve uçak gemileri de dâhil olmak üzere okyanuslarda dolaşan devası bir donanma inşa etmesinden görüldüğü üzere çok gerçekçi bir olasılıktır. Tayvan Çin'in Pasifik'teki kuvvet

projeksiyonunu kontrol altına almaya yardımcı olacak doğal bir bariyer görevini görmektedir. Amerika Tayvan'a verdiği desteği geri çekse dahi Çin ile ABD arasındaki gerilim azalmayacağı ihtimali göz önüne alındığında, Tayvan'ın bağımsız ada statüsünde olması ABD ve müttefiklerinin çıkarına olacaktır (Espena ve Boming, 13 Ağustos 2020) İkincisi, Çin'in Tayvan'ı işgal etmesi durumunda ABD'nin bölgedeki müttefikleri Washington'un güvenilir bir ortak olmadığını düşüneceklerdir. Bu nedenle ABD, Tayvan'ı kaybederse güvenilir olduğunu kanıtlamak için çok daha agresif politikalar yürütmek zorunda kalacaktır (Colby, 11 Ekim 2022).

ABD'nin, Tayvan'ı kontrolüne almasına izin vermesi halinde, Çin'in bölgesel hırslarının karşılanacağını ve ülkenin statükocu bir güç haline geleceğini ve bu şekilde ABD ve Çin arasındaki gergin ilişkilerin hafifleyebileceğini savunan görüşler de mevcuttur (Glaser, 2011: 85) Fakat Saldırgan Realizm perspektifinden bakıldığında bu görüş makul değildir. Bunun temel nedeni, Çin'in toprak hırslarının tatmin edileceğine inanmak için hiçbir neden olmamasıdır. Eğer Çin gerçekten de Doğu Asya üzerinde bölgesel hegemonya için baskı yapıyorsa, Çin'in bu saldırgan politikaları Senkaku Ada zinciri gibi bölgenin diğer kısımlarını da kapsayacaktır. Dolayısıyla Tayvan'ın Çin'in anakara topraklarına katılması, ABD ile Çin arasındaki altta yatan yapısal gerilimleri iyileştirmek için çok faydalı olmayacaktır (Allison, 2018: 60).

Sonuç olarak Tayvan hem Çin hem de ABD için çok önemli olduğundan, adayla ilgili çıkarlar Pekin ve Washington ilişkilerini çıkmaza sokmaktadır. Bu nedenle giderek Tayvan Boğazındaki gerilimler artmakta ve ABD müttefiklerini desteklemek için güç gösterileri yapmaktadır. Saldırgan Realizme göre bu durum, her iki tarafta birbirlerinin niyetini tam olarak bilmediği için güvenlik ikilemini doğurmaktadır. ABD'nin Tayvan'a gelişmiş silah satışlarını arttırmasını ve Tayvan'ın bağımsızlığını teşvik etmesi Çin tarafından bölgedeki güç dağılımını değiştirme çabası olarak algılanmaktadır. Buna karşılık Çin'in Tayvan'ı bağımsızlık hamlelerine karşı tehdit etmesi ve anakaraya füzeler konuşlandırması ABD'yi Çin'in revizyonist niyetlerinden dolayı şüpheye düşürmektedir. Dolayısıyla Tayvan iki gücü güvenlik ikileminde bırakmaktadır. İki taraf arasında güvenlik ikilemi şiddetli olduğu için rekabet de üst boyutlardadır. Bu durumda taraflar arasındaki en ufak bir yanlış anlamaların ya da daha farklı bir mülhazanın iki gücün askeri çatışmasına neden olması olasılığı oldukça yüksektir.

4. Çin'in Doğu Çin Denizi'ndeki Statükoyu Değiştirme Çabaları

Japonya ve Çin arasında uzun yıllardır önemli bir ihtilaf konusu olan Doğu Çin Denizi, Japonya'nın "Senkaku", Çin'in ise "Diaoyu" olarak adlandırdığı adaları kapsamaktadır. Bu bölge hem doğalgaz rezervleri hem de her iki ülkenin de dış ticaret ve ekonomik kalkınmasını sürdürülebilmesi için bu bölgeye bağlı olması açısından önem taşımaktadır Doğu Çin Denizi'nde bulunan bu adalar üzerinde Çin ve Japonya egemenlik hakkı iddia etmektedir. Japonya, adaların Japonya'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu ileri sürerek herhangi bir mülkiyet anlaşmazlığının var olduğunu kabul etmemektedir.

1884-1995 yılında gerçekleşen Çin-Japonya savaşının ardından Çin'den adaların kontrolünü kazanan Japonya, İkinci Dünya Savaşı sonrasında adalar üzerindeki bu kontrolü San Francisco Barış Antlaşması ile ABD'ye kaptırmıştır. Fakat 1971 yılında imzalanan Okinawa Geri Dönüş Antlaşması'yla adaların kontrolü ABD'den tekrar Japonya'ya geçmiştir (Küçükdeğirmenci, 2021: 185). Bu antlaşma, Ryukyu ve Daito Adaları üzerindeki "her türlü yönetim, yasama ve yargı yetkilerinin" Japonya'ya iadesini sağlamıştır.

Adalar, Japon hükümetinin onları kamulaştırdığı 2012 yılına kadar Japon hükümeti adına Japon vatandaşları tarafından sahiplenilmiş ve yönetilmiştir. Tokyo valisi Ishihara Shintaro, milliyetçilerin adaları satın alma kampanyasına öncülük etmiştir. Ancak merkezi hükümet devreye girmiş ve onları kendisi satın alarak bu durumu önlemiştir. Japonya hükümeti, hamlelerinin Çin'i kışkırtmayı amaçlamadığını, daha çok özellikleri Çin'i kasıtlı olarak kışkırtacağından korktuğu Ishihara gibi milliyetçilerin elinden uzak tutma girişimi olduğunu savunmuştur. Ancak Pekin,

Japonya'yı "kutsal topraklarını "çalmakla" ve "statükoyu" alt üst etmekle suçlamıştır (Valencia, 2006: 20).

2005'ten önce, iki ülke ihtilafli bölgede düzenli olarak devriye gezmesine rağmen, herhangi bir çatışma gerçekleşmemiştir. Ancak Eylül 2005'te, Japonya tarafından Chunxiao gaz sahası yakınında güdümlü bir füze avcısı da dâhil olmak üzere beş Çin donanma gemisi gözlemlendiğinde anlaşmazlık tehlikeli bir hal almıştır. Savaş gemilerinden biri, Japon P3-C gözetleme uçağına doğrulmuştur. Ardından, deniz sınırlarına ilişkin ikili müzakerelerin yeniden başlamasından bir gün önce Çin, DÇD'inde savaşıma yeteneğine sahip bir "yedek gemi filosu" kurduğunu doğrulamıştır. Kasım 2004'te Japonya'nın, karasularında bir Çin nükleer denizaltısını tespit etmesi, Çin uçakları tarafından artan elektronik gözetim ve yaklaşık yirmi beş Çin keşif gemisinin Japonların hak iddia ettiği sulara girmesi sonucunda Japonya için, Çin büyük bir tehdit haline gelmiştir. Nitekim Japon SDG'si "Güvenlik ve Koruma Planı"nda Çin'i ilk kez bir tehdit olarak tanımlamış, hatta Çin'in Diaoyu-Senkaku Adaları'na işgali de dâhil olmak üzere birçok tehdit senaryosunu tartışmıştır (Valencia, 2014: 190).

2006'dan itibaren Çin-Japonya ilişkilerinde gelişmeler yaşanmıştır. Dönemin Japonya Başbakan'ı Abe Shinzo, Çin Başbakan'ı Wen Jiabao'ya buzları kıran bir ziyarette bulunmuştur. Haziran 2008'de bir Japon savaş gemisinin Çin'e ilk liman ziyareti duyurulmuştur (Dickie, 2008: 20). 2008 yılında Japonya ve Çin, Doğu Çin Denizi'nde ortak hidrokarbon geliştirme konusunda prensipte anlaşmıştır. 2009'un ikinci çeyreğinde, Japon ve Çinli yetkililer arasında birkaç üst düzey toplantı gerçekleşmiştir (Cossa ve Glosserman, 2009: 100). Fakat dönemin başbakanı Aso Taro Yasakuni Mabedi'ni ziyaret ettiğinde ve Çin'de Nanking Katliamı ile ilgili bir film gösterime girdiğinde tarihin sorunları yeniden su üstüne çıkmıştır. Özellikle Japonya'nın Diaoyu/Senkaku Adaları'nın ABD askeri ittifakının koruması altında olduğunu iddia etmesinden sonra, ilişkiler aşağı doğru sarmaya başlamıştır.

Nixon yönetimine kadar ABD yönetimleri, Senkaku üzerinde kimin egemen olduğu konusunda herhangi bir tavır almamışlardır. Bununla birlikte, 1960 ABD-Japonya Güvenlik Antlaşması'nın adaları kapsamı da 1972'den beri ABD politikası olmuştur. Antlaşmanın 5. Maddesinde, ABD'nin "Japon Yönetimi altındaki topraklara" silahlı bir saldırı durumunda "ortak tehlikesini karşılama" taahhüdünde bulunduğu belirtilmektedir. ABD güvenlik taahhütleri karşılığında Japonya, ABD'ye, Japon takımadalarındaki birçok üste ABD birliklerini yerleştirme hakkını vermektedir. Japonya, anlaşma bölgesini savunmak için birincil sorumluluğu üstlense de, Çin ile önemli bir silahlı çatışma olması durumunda, Japonya, ABD'den yardım istemek için anlaşmaya başvurabilir (Valanica, 2004: 200).

Kongre, 2012'den bu yana, ABD Hükümetinin adalar üzerinde kimin egemen olduğu konusundaki tarafsızlık pozisyonuna itiraz etmemekle birlikte yine de anlaşmazlık konusunda Japonya'ya retorik desteğini genişletmektedir. Kongre, 2013 Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasasına, diğer maddelerin yanı sıra, "üçüncü bir tarafın tek taraflı eyleminin ABD'nin Japonya'nın Senkaku üzerindeki yönetimini kabul etmesini etkilemeyeceğini" belirten bir karar eklemiştir. Kongre'nin açıklamasının ardından Obama Yönetimi yetkilileri, ABD'nin egemenlik sorunundaki tarafsızlığını da değiştirmeden benzer bir dil kullanmaya başlamıştır. Nisan 2014'te Başkan Obama, ABD-Japonya Güvenlik Anlaşması'nın 5. Maddesinin adaları kapsadığını ve Senkaku statüsünün tek taraflı olarak değiştirilebileceğine inanmadıklarını belirtmiştir (Congressional Research Service, 21 Şubat 2017). Böylelikle bir ABD Başkanı anlaşmazlık konusundaki tutumunu ilk kez alenen ifade etmiştir.

Şubat 2017'de Başbakan Shinzo Abe ile yaptığı ilk ortak basın toplantısında Başkan Donald Trump, "Japonya'nın ve onun idari kontrolü altındaki tüm bölgelerin güvenliğine bağlıyız..." ifadesinde bulunmuştur. ABD ve Japonya liderleri, ABD-Japonya Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik

Anlaşmasının 5. maddesinin Senkaku Adaları'nı kapsadığını doğruladıklarını belirtmiştir (Congressional Research Service, 21 Şubat 2017)

ABD'nin Japonya'ya yönelik genişletilmiş retorik desteği, Çin'in 2012 sonbaharından itibaren Senkaku- (Diaoyu/Diaoyutai) çevresinde artan devriyelerine bir tepki olmuştur. Böylelikle ABD, Pekin'in adalar üzerinde bir dereceye kadar idari kontrole sahip olduğunu göstermiştir. Çin'in eylemlerini caydırmak için ABD, Japonya'nın deniz ve ada savunmasını güçlendirme çabalarına verdiği desteği artırmıştır (Congressional Research Service, 21 Şubat 2017). 2021 yılında ABD başkanı seçilen Joe Biden ise, Japonya'ya Senkaku'nun güvenlik anlaşması kapsamına girdiğine dair güvence vermiştir. Japonya Başbakanı Fumio Kişida ile görüşen Biden toplantı sonrasında, iki liderin, Çin'in Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizi'ndeki statükoyu değiştirme girişimlerini geri püskürtmeye kararlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Biden, Japonya-ABD Güvenlik Antlaşması'nın 5. Maddesinin Okinawa Eyaleti ve Senkaku Adaları'nın savunmasını uygulanacağını doğrulamıştır. Bu görüşmenin ardından Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Wang Wenbin gazetecilere verdiği demeçte ise, adaların "Çin'in doğal toprakları olduğunu", ABD-Japonya güvenlik anlaşmasının "Soğuk Savaş'ın bir ürünü olarak, herhangi bir üçüncü tarafın çıkarlarını baltalamaması, özellikle barış ve istikrarı tehlikeye atmaması gerektiğini" belirtmiştir (The Economic Times, 2 Ocak 2022).

ABD için Çin'in Doğu Çin Denizi üzerinden yürüttüğü politikasındaki asıl problem Çin'in sınırlı mı yoksa sınırsız mı hedeflerinin olduğudur. ABD için Çin'in sınırlı hedeflerinin olduğuna inanmak oldukça zordur. Çünkü Çin bölgesel hegemonya kurmak amacıyla yürüttüğü politikalar sonucunda birçok komşu ülkesiyle anlaşmazlıklar yaşamıştır. Bu nedenle Saldırgan Realist teorinin öngördüğü gibi ABD, Çin'in niyetinden tam olarak emin olmadığı için en kötüsünü varsaymaktadır. Bu doğrultuda ABD için Doğu Çin Denizi'nde Çin'e verilecek olan tavizler teşvik edici risk oluşturabilir. Bu kapsamda Çin daha talepkar politikalar izleyerek Tayvan ve Güney Çin Denizi'ndeki statükoyu bozmak isteyecektir. Bu nedenle ABD için bu bölge çok önemlidir. Bu kapsamda ABD ve Japonya, Çin'in Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi'ndeki ilerlemelerini sınırlandırmakta kararlı gözükmektedir. Dolayısıyla Japonya tarafından kontrol edilen bu adaların Çin tarafından ısrarla talep edilmesi ve Çin'in bu adaya sık sık gemi göndermesi sonucunda ABD ile Çin arasındaki ilişkilerin daha fazla gerginleşeceği ve Biden'in Çin'in çevrelenmesi konusunda daha sert tedbirler alacağı düşünülmektedir.

5. Sonuç

Son yıllarda Çin'in yükselişi realistler ve liberaller arasında çok tartışılan bir konu olmuştur. Çin'in yükselişine ilişkin ana tartışma, Çin'in yükselişinin gerçekten barışçıl olup olmadığıdır. Liberaller, Çin'in 1990'larda ABD liderliğindeki liberal ekonomik sistem içine dâhil edilmesinden bu yana statükocu bir güç haline geldiğini savunmaktadır. Bu kapsamda literatürde Çin'in yükselişinin barışçıl olacağını destekleyen birçok çalışma mevcuttur. Çin'in barışçıl yükseliş teorisini destekleyen önemli bilim insanlarından biri Henry Kissinger ve Kishore Mahbubani'dir. Her ikisi de kendi argümanları desteklemek için "Çin'in antimilitarizm teorisini" kullanmaktadır. Kissinger, Çin'in barışçıl bir biçimde yükseleceğine o kadar inanmıştır ki kitabının son bölümünde Çin sorununa değindiğinde her zaman barışçıl sıfatını veya zarfını kullanmıştır. Aynı zamanda Kissinger "yükselme" terimi yerine bazen daha az endişe verici bir terim olan "gelişmeyi" kullanmıştır (Kissinger, 2010: 508-513). Ayrıca Kishore Mahbubani, "Çin yayılmacı mı?" sorusuna cevap vermeye çalışırken, "Çin uygarlığının güçlü anti-askeri DNA'sından" söz etmektedir. Mahbubani'nin bu "savaş karşıtı Çin DNA'sının" kökleri Konfüçyüs'ten gelmektedir (Mahbubani, 2020: 85-86). Bu terimin en temel düzeyde Çin uygarlığına uygulanması pek mümkün değildir. Çünkü Çin sadece MÖ 1100 ile MS 1911 yılları arasında 3790 savaş yapmıştır. (Mosher, 2007: 55). Bu istatistikler Çin uygarlığının saldırgan doğasını güçlü bir şekilde doğruluyor gibi görülmektedir. Ancak Kishore Mahbubani, eğer Çin medeniyeti "doğası gereği

militarist" olsaydı, yüzyıllar boyunca Avrasya'nın en güçlü devleti olarak Çin'in denizaşırı ülkeleri fethedeceğini öne sürerek bu iddiaları reddetmiştir. Mahbubani, Çin'in şiddet içermeyen mirasını savunurken, militarist olarak yapılan herhangi bir Çin genişlemesi varsa, bunun çoğunun Çin'in yabancı hanedanlar tarafından yönetildiği dönemde gerçekleştiğini belirtmiştir. Kishore Mahbubani, Çinlilerin birçok savaş yaptığını kabul etse de bunların çoğunun Çin içinde olduğunu da eklemektedir (Mahbubani, 2020: 85). Bu akıl yürütme tarzındaki sorun, Çin'in Kuzey'e, Batı'ya ve Güney'e doğru sürekli bölgesel genişlemesini tanımamasıdır. Dolayısıyla, mevcut sınırların perspektifinden bakıldığında, Çin'in iki bin yıl önce Han hanedanlığı döneminde yaptığı savaşların çoğu aslında günümüz Çin topraklarında gerçekleşmiştir. Öte yandan Saldırgan Realist düşünürler Çin'in yükselişinin barışçıl olmayacağını savunmaktadırlar. Saldırgan Realistler, Çin'in revizyonist bir güç olduğunu haklı çıkarmak için yükselen gücün tarihsel anlatısına güvenmektedir. Bu anlamda İkinci Dünya Savaşı öncesi Nazi Almanya'sı ve Japonya'yı örnek göstermektedirler. Mearsheimer'e (2001: 70) göre, liberal söylemine ve barışçıl yükseliş sloganına rağmen Çin, Asya'da bölgesel hegemonya kurmayı, ABD'yi Asya'dan kovmak için bir "Çin Monroe'su" dayatarak güç dengesini kendi lehine değiştirmeyi amaçlayan revizyonist bir güçtür.

Çin'in ekonomisi zamanla kaçınılmaz olarak askeri güce dönüşecektir. Bu durumun Çin'i Asya'da tamamen bölgesel hegemonya kurmaya teşvik edeceği düşünülmektedir. Bu bölgesel hegemonya aynı zamanda Çin'in, ABD'nin güçlü etkisi veya varlığının olduğu bölgelerde bile askeri dâhil olmak üzere varlığını küresel çapta genişletmesine olanak tanıyacaktır. Üstelik bölgesel anlaşmazlıklarda kendi şartlarını dayatmasına da olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda bu çalışmada Mearsheimer'in tahminlerini destekleyen birçok kanıtın olduğu iddia edilmiştir. Örneğin güç dengesindeki değişim açısından düşünüldüğünde Çin yaptığı ekonomik kalkınmayla birlikte dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmiştir. Ancak en önemlisi Çin, 2000'li yıllardan bu yana bu ekonomik gücünü askeri güce ve küresel nüfuzla dönüştürmektedir. Aslında Çin'in askeri gücüne harcama yapması, Asya'daki güç dengesinin Çin lehine bozulması anlamına gelmekte ve Çin'in bölgesel hegemonya peşinde olduğunun da sinyalini vermektedir. Çin'in dış politikasının özellikle GÇD'nde 2008'den bu yana izlediği iddialı ve katı tutum, Mearsheimer'in öngörülerinin bir diğer önemli göstergesidir. Dahası, Çin'in dış politikası 2000'li yıllardan bu yana birçok çatışma noktasında daha katı hale gelmiştir. Nitekim Çin'in Doğu Asya'daki statükoyu bozmaya çalıştığı çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu anlamda Çin, Güney Çin Deniz'inin fiili sahibi olduğunu iddia etmektedir. İkinci olarak, Çin, Tayvan'ı alıp anakara Çin'in bir parçası haline getirmeye yönelik politikalar izlemektedir. Üçüncü olarak, Doğu Çin Denizi'ni kontrol etmeye ve Japonların Senkaku Adaları dediği Diaoyu Adalarını geri alma stratejisi uygulamaktadır. Bu nedenlerden dolayı ABD tarafından Çin revizyonist bir güç olarak düşünülmektedir. Bu kapsamda ABD ve tüm müttefikleri Çin'in Güney Çin denizindeki müdahalelerini, Tayvan'ı alıp anakaranın bir parçası haline getirmesini ve Doğu Çin Denizi'ndeki statükoyu değiştirmesini engellemeye kararlıdır.

Bir devlet başka bir devletin şimdiki ve gelecekteki niyetini bilemeyeceği için ABD-Çin ilişkisinin analizinde düşmanca niyetlerinin olasılığını ölçmek için bir teoriye ihtiyaç vardır. Yalnızca uygun bir teori, gelecekteki ABD-Çin ilişkilerini tahmin edilmesine ve Çin'in gelecekte barışçıl bir şekilde yükselip yükselemeyeceğinin doğrulanmasına yardımcı olabilir. Bu makaleye göre Saldırgan Realizm, büyük güç politikalarını analiz etmek için birinci sınıf bir araçtır ve ABD-Çin ilişkileri de bunun için çok güzel bir örnektir.

Saldırgan Realist teoriye göre, devletler, başka bir devletin tehdit oluşturup oluşturmadığını değerlendirmeye çalışırken, diğer devletin yeteneklerine ve niyetlerine odaklanmaktadırlar (Mearsheimer, 2001: 31, 363). Saldırgan Realizmin temel varsayımlarından biri, bir devletin diğer devletlerin niyetlerinden hiçbir zaman gerçekten emin olamayacağıdır. Bu nedenle karşı tarafın gerçek niyetini ölçmek ve değerlendirmek son derece zordur. Bu kapsamda bu çalışmada potansiyel düşmanın saldırı yetenekleri ortaya çıktığında ne olur? Bugünkü niyetleri görünüşte iyi

niyetli ve barışçıl olsa da, öngörülebilir gelecekte aynı kalacak mıdır? Çin ya da ABD gibi bir güç ulusal stratejisini “düşmanın kötü bir niyeti yok ve gelecek yıllarda da olmayacak” varsayımına dayandırabilir mi? sorularına cevap aranmıştır.

Saldırgan Realist teoriye göre, her devletin temel gayesi hayatta kalmaktır (Mearsheimer, 2001: 46). Dolayısıyla bir devlet hâlihazırda bölgenin açık ara en güçlü devleti olsa bile, askeri yükselişini sürdürerek daha da güçlenmeye ve bölgesel hegemonyaya ulaşmaya çalışır. Çünkü hayatta kalmanın ve korkusuz bir devlet haline gelmenin en iyi ve en kesin yolu budur. Bu kapsamda Çin Hindistan, Japonya, Rusya gibi güçler ve Çin'in arka bahçesindeki ABD deniz üsleri ile çevrelenmiştir. Saldırgan Realist teoriye göre Çin'in Güneydoğu Asya'da hegemonya peşinde koşmaması mantıksız olurdu. Bu nedenle bölgesel hegemonya arayışı Çin'in güvenliğini en üst düzeye çıkarmakla eşdeğerdir. Ama öte yandan Çin'in bu gidişatı neredeyse kaçınılmaz olarak ABD ile karşı karşıya gelmesine yol açmaktadır. Sonuç olarak, ABD'nin bölgesel hegemonya arayışının önceki modeli ve giderek daha saldırgan hale gelen Çin dış politikası, Amerika'nın Çin ile yoğun güvenlik rekabetinin gelecek perspektifini ortaya koymaktadır. Bu durum, temel Saldırgan Realist kavramlardan biri olan “güvenlik her zaman refaktan üstün gelir” argümanına uygun olarak gerçekleşmiştir. Büyük bir gücün yükselişi neredeyse kaçınılmaz olarak komşuları ve diğer güçler arasında korkuya neden olmaktadır. Bu kapsamda Asya'daki devletler Çin'in revizyonist politikaları dolayısıyla güvenliklerinden endişe etmişlerdir ve bu kapsamda en güçlü statüko olan ABD ile dengeleyici bir koalisyon oluşturmuşlardır.

Saldırgan Realizme göre, devletler güvenliklerini sağlayabilmek için öncelikli olarak askeri gücünü arttırmalıdır. Fakat bununla birlikte askeri güç çok önemli olsa da tek başına bir belirleyici değildir. Bu noktada ekonominin de etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda Çin'in askeri alanda çevrelenmesinin yanı sıra ekonomik boyutu da mevcuttur. Bunun için ABD, Çin'in ekonomik büyümesini olabildiğince sınırlandırma ve buna karşılık Batı'nın ekonomik büyümesini hızlandırma yönünde politikalar geliştirmektedir.

Sonuç olarak, yakın gelecekte, Çin'in revizyonist politikaları ve ABD'nin hegemon gücünü tehlike altında hissetmesi nedeniyle Çin ile ABD arasında Soğuk Savaş'a benzeyen yoğun bir güvenlik rekabeti yaşanacağı düşünülmektedir. Nitekim bu durumun savaşa sonuçlanması muhtemeldir. Bunun en önemli nedenin coğrafya olduğu düşünülmektedir. ABD-Çin arasında çıkacak olan savaş, coğrafi olarak Güney Çin Denizi, Tayvan ve Doğu Çin Denizi ile sınırlı olacağı için savaşın maliyeti daha düşük olacaktır. Ayrıca sınırlı bir savaşın nükleer bir savaşa dönüşme ihtimali de muhtemeldir. Yine coğrafya nedeniyle Çin veya ABD'nin, Tayvan üzerinde bir savaşı kaybettiklerinde durumu kurtarmak için birkaç nükleer silah kullanacağı düşünülmektedir. Çünkü ABD için Tayvan, Çin'in sınırlandırılmasında çok önemli bir ülkedir. Bunun birinci nedeni, Tayvan'ın son derece stratejik bir bölgede olmasıdır. Tayvan, Çin için deniz ve hava kuvvelerini ilk ada zincirinin içine sıkıştırmak amacıyla çok önemli bir toprak parçasıdır. Dolayısıyla ABD için Tayvan'ın kontrol edilmesi ve Çin'in eline geçirilmesine izin verilmemesi zorunluluktur. İkinci neden ise, ABD'nin Tayvan'ı Çin'in eline bırakması sonucunda müttefiklerinin ABD'ye olan güvenini yitirecek olmasıdır. Bu nedenlerden dolayı, ABD için Doğu Asya'daki müttefiklerinin savunulması ve Çin'in sınırlandırılması öncelikli politika konularından olacaktır.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Alenezi, D. (2020). US Rebalance strategy to Asia and US-China Rivalry in South China Sea from the perspective of the offensive realism. *US Rebalance Strategy To Asia*. Erişim Adresi: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/REPS-10-2019-0132/full/pdf>
- Allison, G. ve Unterman, G. (2022). The 21st Century's Great Military Rivalry. Institute for National Strategic Security. *National Defense University*, 10(1), 2-21.

- Allison, G. (2018). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Mariner Books
- Annual Report to Congress. Military and security developments involving the People's Republic of China 2021. (2021). *A Report to Congress Pursuant to National Defense Authorization Act For Fiscal Year 2000*. Erişim Adresi: <https://media.defense.gov/2021/Nov/03/2002885874/-1/-1/0/2021-CMPR-FINAL.PDF>
- Asia Maritime Transparency Initiative. (2023). Flooding the zone: China coast guard patrols in 2022. Erişim Adresi: <https://amti.csis.org/flooding-the-zone-china-coast-guard-patrols-in-2022/>
- Beckley, M. (2023, Temmuz). The Flaws of defensive realism and the false promise of reengaging China. Center for Global Affairs. Erişim Adresi: <https://sais.jhu.edu/kissinger/programs-and-projects/kissinger-center-papers/flaws-defensive-realism-and-false-promise>
- Bo, H. (Haziran 2020). China-US Military confrontation in the South China Sea: Fact and fiction. *The Diplomat*. Erişim Adresi: <https://thediplomat.com/2020/06/china-us-military-confrontation-in-the-south-china-sea-fact-and-fiction/>
- Chai, W. (2010). The Taiwan factor in U.S.-China relations: An Interpretation. *Asian Affairs: An American Review*, 29(3), 131-147.
- Collins, A. (2017). *Çağdaş güvenlik çalışmaları* (N. Uslu, Çev.). Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Congressional Research Service (2022). *Membership of the 117th Congress: A Profile*. Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46705>
- Congressional Research Services. (2022). *U.S.-China Strategic Competition in South and East China Seas: Background and Issues for Congress*. Erişim Adresi: <https://sgp.fas.org/crs/row/R42784.pdf>
- Congressional Research Service, The Senkaku (Diaoyu/diaoyutai) dispute: U.S. treaty obligations. (2017). Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R42761/21>
- Cossa, A. ve Glosserman, B. (2009). Old challenges, new approaches. *Comparative Connections*, 11(2), 1-16.
- Colby, E. (Ekim 2022). Why Protecting Taiwan Really Matters to the U.S. *Time*. Erişim Adresi: <https://time.com/6221072/why-protecting-taiwan-really-matters-to-the-u-s/>
- Council On Foreign Relations. (2020). Military Confrontation in the South China Sea. Erişim Adresi: <https://www.cfr.org/report/military-confrontation-south-china-sea>
- Doğan, D. (2023). Asya Pasifik'te ABD-Çin-Tayvan Krizinin Dünü, Bugünü, Yarını. *Kamuda Sosyal Politika*, 16(44), 100-110.
- Dündar, M. (2018). *Türkiye'de Tayvan Çalışmaları (Tarih, Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler)*. Ankara: Apam Yayınları
- Economictimes (2022), Biden and Kishida Agree to "Push Back" China's Attempts to Change Status Quo in East China Sea, Erişim Adresi: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/biden-and-kishida-agree-to-push-back-chinas-attempts-to-change-status-quo-in-east-china-sea-GÇD/articleshow/89056767.cms>
- Espana, J. ve Bompig, C. (2020, Ağustos 13). The Taiwan Frontier and the Chinese Dominance for the Second Island Chain. *Australian Institute of International Affairs*. Erişim Adresi:

<https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/taiwan-frontier-chinese-dominance-for-second-island-chain/>

- Flournoy M. ve Brown, M. (2022, 14 Eylül). Time Is Running Out to Defend Taiwan. *Foreign Affairs*. Erişim Adresi: <https://www.foreignaffairs.com/china/time-running-out-defend-taiwan>
- Fravel, T. (2011). China's strategy in the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia*. 13 (3), 290-315.
- Gilpin, R. (1980). *War and change in world politics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Grossman, D. (2020). *Military Build-Up in the South China Sea*, (Rand Cooperain). Erişim Adresi: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/external_publications/EP60000/EP68058/RAND_EP68058.pdf
- Glaser, C. (2011). Will China rise lead o war? . *Foreign Affairs*. 90 (2), 80-91.
- Hitkari, K. (2022, Ağustos 16). China's Taiwan Policy in the "New Era". *The Interpreter*. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/china-s-taiwan-policy-new-era>
- Kasım, K. (t.y). Güney Çin Denizi'nde ABD-Çin Rekabeti. Erişim Adresi: https://tasam.org/Files/Icerik/File/G%C3%9CNEY_%C3%87%C4%B0N_DEN%C4%B0Z%C4%B0_pdf_1cca0473-3965-4f9a-be68-7fd6306e7864.pdf
- Korkmaz H. (2020, 14 Mayıs). Asya pasifikte jeopolitik rekabet derinleşiyor. *AA Analiz*. Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asya-pasifik-te-jeopolitik-rekabet-derinlesiyor/1840579>
- Kissinger, H. (2011). *On China*. Press: New York.
- Kuntic, D. (2015). The Ominous Triangle: China-Taiwan- the United States Relationship. *Croatian International Relations Review*, 21(72), 240-270.
- Küçükdeğirmenci, O. (2021). Çin ve Japonya'nın Doğu Çin denizi ihtilafi üzerinden bir değerlendirme: Senkaku/Diaoyu adaları, dünü ve bugünü. *Academic Reiew Of Humanites and Social Sciences*, 4(2), 184-211.
- LaGrone, S. (2019, Şubat 25). Beijing Confirms Chinese Carrier Launched Fighters in South China Sea. *USNI News*. Erişim Adresi: <https://news.usni.org/2017/01/03/chinese-carrier-launches-aircraft-south-china-sea-wide-ranging-deployment>
- Mahbubani, K. (2020). *Has China won? The Chinese challenge to American Primacy*. PublicAffairs, New York
- Maizland, L. (2023, Nisan 18). Why China-Taiwan relations are so tense. *Council On Foreign Realations*. Erişim Adresi: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-taiwan-relations-tension-us-policy-biden>
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of great power politics*. University of Chicago, 2001.
- Mearsheimer, J. (2010). The gathering Storm: China's challenge To US power in Asia. *The Chinese Journal of International Politics*, 3(4), 381-396.
- Ministry Of National Defense, (2024, Mart 4). PLA acivities in the waters and airspace around Tawian. Erişim Adresi: <https://www.mnd.gov.tw/english/Publish.aspx?title=News%20Channel&SelectStyle=Military%20News%20Update%20&p=81172>

- Moster, W. (2007). *Hegemon. Droga Chin Do Dominacji*. Sprawy Polityczne: Warsaw.
- Mure. D. (2008, Haziran 3). China to host Japanese warship. *Financial Times*. Erişim Adresi: www.ft.com
- Nakashima, E. (2023, Şubat 22). Taiwan frustrated by weapons delays, key lawmaker finds in stealth visit. *The Washington Post*. Erişim Adresi: <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/02/22/taiwan-weapons-china-gallagher/>
- Senate Armed Services Committee, Advance Policy Questions for Admiral Philip Davidson, USN, Expected Nominee for Commander U.S. Pacific Command. (2018). *Unclassified*, Erişim Adresi: www.armed-services.senate.gov/imo/media/DoC/Davidson_APQs_04-17-18.pdf.
- Sökmen, İ. (2019). Tayvan'ın ulusal güvenliği ve tehdit algılamaları. Dündar, M (Ed.), *Türkiye'de Tayvan Çalışmaları II* içinde (ss.105-131). Ankara: Apam Yayınları.
- Stenographic Transcript Before The Comiitte On Armed Services United States Senate, Hearing to Receive Testimony on United States Indo-Pasific Command in Rewiev Of The Defense Autthorization Request For Fiscal Year 2022 and The Future Years Defense Program. (2021). *Alderson Court Reporting*. Erişim Adresi: https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/21-10_03-09-2021.pdf
- Ikenberry, G. (2008, Ocak 1). The Rise Of Chine and Future Of the West. *Foreign Affairs*. Erişim Adresi: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2008-01-01/rise-china-and-future-west>
- The Taiwan Policy Act of 2022. (2022). Erişim Adresi : [https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/SBS%20Taiwan%20Policy%20Act%20FINAL%20\(1\).pdf](https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/SBS%20Taiwan%20Policy%20Act%20FINAL%20(1).pdf)
- Updaed: Vietnam Responds With Spraly Air Upgrades. (2016, 1 Şubat). *Asia Maritime Transparency Iniative*. Erişim Adresi: <https://amti.csis.org/vietnam-responds/>
- Valencia, M. (2006). *The East China sea dispute: Ways forward*. (Papers on historical reconciliation and cooperative security). Erişim Adresi: <http://reconciliation-papers.blogspot.kr>
- Valencia, M. (2014).The South China sea disputes: History, status, and ways forward, *Asian Perspevtive*, 38(2), 183-218.
- Valenica, M. (2001). The East China sea disputes: Context,claims ıssues and possible solutions. *Asian Perspective*, 31(1), 127-167.
- Volz, D. (t.y). *CIA Chiefs Says China Has Doubts About Its Ability to Invade Taiwan*. Erişim Adresi: https://cgu.org/products/what-s-the-deal-with-the-china-taiwan-conflict?gclid=Cj0KCCQjwu-KiBhCsARIsAPztUF23Du9gVdPckZPYqybG4ZSn-8y8kG4wwwe4n0TYxuS3a5B-xR19sA8aAnLJEALw_wcB
- Waltz, K. (1989). *The origins of war in neorealist theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wenzhao, T. (2017, Ağustos 31). Taiwan policy of the obama administration, China associaton for international friendly contact. *China Association for International Friendly Contact*. Erişim Adresi: <https://www.caifc.org.cn/index.php?m=content&c=index&a=show&catid=22&id=529>